

Gora v senci Montaža

Jof di Miez, 1974 m

Besedilo: Matija Turk

Ob pogledu na ostenja Zahodnih Julijcev iz doline Dunje je težko ostati ravnodušen. Vsa mogočnost Montaža in Strme peči se nam od tu kaže v svojem najpopolnejšem izrazu. "Podoba presunljive moči," je zapisal Julius Kugy. Ne le Montaž in Strma peč, tudi drugi, nižji vrhovi, zbrani v tem odročnem kotičku Alp, privabljajo občudujoče poglede. Med njimi še posebej Jof di Miez, 1974 m (izgovorimo *jof di mieč*), skalnata ostrica v senci Montaža, vkleščena med sotesko Clapadorie na vzhodu in dolino Rio Saline na zahodu.

Dolina Dunje je odročna. Visoko nad strugo živahnega potoka se mimo raztresenih zaselkov vije avtomobilska cesta, ki se konča na sedlu Rudni vrh. Pobočja na južni strani doline so prepadna in presekana s številnimi hudourniški grapami. Skromne planine in pastirske poti na njih so že zdavnaj propadle, enaka usoda pa grozi tudi markiranim planinskim potem, ki jih zaradi nenehnih plazov in podorov ne vzdržujejo več. Prijaznejšo podobo nam kažejo pobočja na severni strani doline, po katerih se proti vrhovom Naborjetskih gora vijejo markirane stare vojaške poti. Izbira med enim in drugim pobočjem doline je izbira med dišečim vonjem borovcev, ob katerem začutimo bližino morja, in med resnobnim svetom severnih sten, ob vznožju katerih pod nogami le še slutimo davno pokopane poti. Ob vzponu na Jof di Miez bomo dodobra spoznali ta drugi, mrakobni obraz te sicer neskončno lepe in privlačne doline.

Prvi pristopi

Z zaselka Chiout v Dunji se nam Jof di Miez pred kuliso Montaževe zahodne stene kaže kot drzen, lepo oblikovan skalnat vrh. Levo od njega leži precej nižji in poraščeni Clap Blanc, 1662 m. Proti jugovzhodu poteka od Jof di Mieza proti Curtissonsom greben, ki v drugi polovici preide v neštete stolpe in škrbine. Za ta najbolj nenavadni in fantastični greben Julijcev je Vladimir Dougan našel ime, ki mu povsem ustreza: Greben sulic (Cresta delle Lancie).¹

Jof di Miez je po višini glede na okoliške gore skromen vrh. Vendar zaradi svoje lege v neposredni bližini Montaževe zahodne stene nudi nanjo poglede, ki jim ne najdemo para. Gotovo je bil tudi to eden izmed vzrokov, ki je gnal Juliusa Kugya, da je leta 1898 skupaj s tremi tovariši, med njimi je bil tudi gorski vodnik Jože Komac iz Trente, nanj opravil prvi "turistični" pristop. Pred njimi so bili na vrhu že furlanski lovci iz Dunje, ki so po policah sledili gamsjim stečinam proti vršnim, z rušjem in travnatimi zaplatami poraščenim pobočjem.

Kugyjev pristop predstavlja najlažjo smer na Jof di Miez in ga opisujemo v nadaljevanju. Gino Buscaini v svojem izčrpnem vodniku Alpi Giulie omenja še dva pristopa. Na kratko omeni pristop

¹ V slovenščini pogosto zasledimo poimenovanje Greben mečev. Vendar je pravilni prevod Greben sulic (lancia = sulica, kopje).

Montaž, Jof di Miez in poraščeni Clap Blanc nad dolino Dunje Foto: Matija Turk

Efram Desimon

čez vzhodno steno iz soteske Clapadorie, ki sta ga opravila Adolf Gstirner in gorski vodnik Anton Ojcinger, skupaj s še dvema tovarišema. Drugi pristop so leta 1931 s severa opravili Riccardo Deffar ter Vladimir in Teja Dougan. Pomenljiv je Buscainijev stavek, da ta vzpon verjetno ni bil nikoli ponovljen, kot tudi ne prečenje Grebena sulic, ki sta ga leta 1932 opravila dva mlada tržaška plezalca.

Večer v vasi Pleziche

V zaselku Chiout se odcepi ozka cesta do zaselka Pleziche, ki ga tvori skupina lično obnovljenih hiš na travnatem pomolu sredi strmih bregov. Med tednom vasica, ki daje vtis, da stoji na koncu sveta, sameva. Zaživi le poleti ob vikendih, ko se pridejo lastniki iz doline semkaj naužit miru, popraviti kakšno okno ali zalit rože in vrtičke. Bilo je poletje in bil je vikend, ko sva z Janezom zvečer ustavila avto na majhnem parkirišču pod vasjo. Stvar je bila nerodna zato, ker sva zaradi dolžine ture tu nameravala prespati. Pričakoval sem zapuščeno vas, sedaj pa je bilo tu skoraj več ljudi kot hiš. Da ne bi vzbujala sumničenj, sva se sprehodila skozi vas in lepo pozdravila vsakogar, ki sva ga srečala. Kakšnega posebnega zanimanja nisva vzbudila, nihče naju ni povprašal, kod in kam, da bi lahko pojasnila in vprašala, če lahko prespiva v šotoru na parkirišču. Torej je bilo namene potrebno razkriti na drugačen način. Pred avto sva zložila nahrbtnika in spalne vreče, v rokah sem razgrnil planinsko karto in jo na moč zamišljeno

proučeval. Tako sva jim dala vedeti, da greva v hribe in da bova pač tu prenočila. Najine skrbi so bile odveč, nihče se ni obregnil ob naju, ko sva ob mraku postavila šotorček. Naslednji dan ob petih zjutraj ga že ni bilo več, midva pa sva ubirala korake po kolovozu skozi vas, ki je še spokojno spala.

Dolg pristop

S kolovoza sva zavila navzdol po poti št. 655, ki se spusti do potoka Dunje. Že takoj na začetku stoji znak, da je pot opuščena in zaprta. Ta pot je sicer vodila na Strmo peč in po njej oziroma po njenih ostankih vodi prvi del vzpona na Jof di Miež. Korita Dunje sva prečkala po železnem mostičku in se na nasprotni strani zagrizla v strm breg. Kmalu sva stopila na široko in lepo makadamsko cesto, ki je bila očitno nedavno obnovljena za potrebe spravila lesa. Krenila sva dalje po cesti, ki je postajala vse ožja in zaraščena, v smeri proti dolini Rio Saline. Tam se je tisto, kar je bilo nekoč cesta, končalo, s tem pa tudi udobna hoja. Preko strmega brega, močno načetega od erozije, sva se po gamsji stečini spustila v široko strugo potoka Saline. Na mestu, kjer se je nekdanja markirana pot začela vzpenjati v pobočja Strme peči, sva zavila v gozdnato pobočje na desni, saj sva imela naporenega skakanja po skalah v strugi že malček dovolj. V gozdu so bili vidni sledovi nekdanje precej široke poti in ob njej kamnit temelj, na katerem je morala stati majhna kočica. Višje zgoraj, že v grapi Livinal Lung, sem na deblu

macesna opazil sledove sekanja s sekiro. Nepričakovani znaki nekdanjega življenja v sencih severnih sten Zabuša in Strme peči!

Grapa Livinal Lung, ki se potoku Saline priključi z leve (gledano v smeri vzpona), je prijetnejša za hojo. Z vsakim korakom si bližje navpični steni Jof di Mieža, ki raste pred tabo kot nepremagljiv skalnat zid. In ravno ta zid seka od desne proti levi nevidna polica, ki te pripelje pod vršna pobočja. Po snežišču sva se povzpela v zatrep

Na Grebenu sulic; v ozadju vrh Jof di Mieža
Foto: Matija Turk

Začetni del pristopne police je širok in udoben; na levi Strma peč. Foto: Matija Turk

Livinal Lunga, prav pod Greben sulic. Že ti bližnji pogledi na razbite stolpe grebena odtehtajo vse napore dolgega pristopa. V zatrepu Livinal Lunga sva se ustavila le za kratek čas, okolje je tu preveč utesnjeno in nevarnost padajočega kamenja velika. Od tu se lepo vidijo tri zagruščene police v steni Jof di Mieza. Pravilna izbira je srednja polica. Čeprav ni ravno prijetnega videza, predstavlja ta polica ključ do vrha. Na začetku police, kjer sva odložila cepine, me je presenetila nova najdba. Iz peska sem izbrskal dva okvirja avstrijskih nabojev iz leta 1915. Nagnjena polica je povsem pokrita z drobirjem. S težkimi gozjarji sva vanj z lahkoto vsekala varne stope in se naglo vzpenjala. Globina je neprijetno naraščala in nenadoma se je polica močno zožala. Obstala sva pred ključnim mestom vzpona, gledala zdaj globino pod sabo, zdaj v drobljivo skalo, ki ni nudila niti enega trdnega oprimka. Previdno, skoraj po vseh štirih, sva se le preplazila okoli vogala in nadaljevala dalje po polici do njenega konca.

Na Greben sulic

Od konca police se levo navzgor usmeri grapa, po kateri se povzpemo do rušnatih pobočij pod grebenom. Tu sva, ker sva si zaradi nekoliko nerodnega opisa napačno predstavljala določene stvari, namesto levo odšla desno. Takoj je sledilo še eno težavno mesto. Sicer ni bila izpostavljena polička z rušjem, ki jo je navajal opis, ampak izpostavljena, nizko nadstrešena polička pod previsom. Tudi graben, ki sva ga kmalu za tem dosegla,

ni potekal proti levi, ampak proti desni. Ker je postal svet lahko prehodan, sva se povzpela do grebena. Pričakoval sem, da bom z grebena zagledal vrh, do katerega bo vodil le še lep rušnat greben. Prvo pričakovanje se je uresničilo, le da je bil vrh videti zelo daleč, vmes pa je bilo več skalnatih ostric, med seboj ločenih z globokimi škrbini. Ni nama preostalo drugega, kot da priznava zmoto. Razočaranje pa je hitro minilo ob spoznanju, da pravzaprav stojiva že na Greben sulic. Predala sva se razgledom, ki jih vidijo le redki. Zahodna stena Montaža je bila kot na dlani: Via Dogna, Rampa, Rumena stena, Walhallske police ... in pod njimi soteska Clapadorie, tako globoka in ozka, da je sonce nikoli ne obsije. Vrh Montaža, pod katerim so se bleščali beli snežni jeziki, se je skrival v koprenastih meglicah.

Vrnila sva se k izteku police in se usmerila v pravo grapo. Čas je neusmiljeno tekkel in nebo v že tako vročem in soparnem junijskem dnevu je postajalo vse bolj nasičeno z oblaki. Nisva se več obirala, vrh sva morala doseči in se z njega umakniti, preden se nad nama kaj skuha.

Vrh iz minulih časov

Do vrha je sedaj šlo brez težav. Od konca grape sva sledila gamsjim stečinam vzdolž grebena, ki so izginjale v otokih rušja. Prebijanje in orientacijo skozi rušje so lajšale odžagane veje. Hodila sva zdaj levo, zdaj desno od grebena in vmes splezala nekaj nezahtevnih kratkih skalnih odsekov. Vzpon po grebeni, ki me je spominjal na kakšno že precej opuščeno lovsko pot, je zaradi svoje pestrosti in zanimivega okolja hitro minil. Na prostornem vrhu naju je pozdravil možic, naju pa je obšlo tiho veselje, da nama je uspel vzpon na ta odročni vrh. Preden sva sestopila, sem še enkrat s pogledom zaobjel vse globoke doline in soteske, stene in vrhove. Vse so že davno prehodili in preplezali izjemni posamezniki, enkrat, in potem morda za njimi nihče več. Vzpon na Jof di Miez je tudi vzpon po stopinjah teh mož. Zaradi tega, zaradi popolne odmaknjenosti in mogočnega okolja bomo imeli na vrhu občutek, da smo se znašli v nekem drugem času. To pa je danes tudi v gorah že prava redkost.

Efrem Desimon in Greben sulic

Greben sulic je prvi prečil Efrem Desimon s soplezalcem Walterjem Kultererjem 14. in 15. avgusta 1932. To je bilo nemara do danes tudi edino prečenje tega izjemnega in neverjetno krusljivega grebena, kjer težave (domnevno) dosežejo zgornjo V.

INFORMACIJE

Zahtevnost: Alpinistični vzpon I. težavnostne stopnje z mesti II. V zgodnjem poletju je grapa Livinal Lung lahko zasnežena, priporočam cepin.

Zaradi dolgega pristopa in hoje po brezpotju je tura kondicijsko zahtevna. Na izpostavljenih in krušljivih mestih na pristopni polici, kjer zanesljivo varovanje ni možno, je potrebna največja previdnost. Zaradi hoje po zaraščenih poteh v prvi polovici ture je priporočljiva zaščita pred klopi!

Oprema: Čelada, plezalni pas, vrvne zanke in 20 metrov vrvi za morebitno varovanje.

Nadmorska višina: 1974 m

Višina izhodišča: 820 m

Višinska razlika: 1154 m

Izhodišče: Zaselek Pleziche v dolini Dunje.

Do sem se pripeljemo po cesti Kranjska Gora–Trbiž/Tarvisio–Tablje/Pontebba–Dunja/Dogna, kjer zavijemo levo v dolino Dunja proti zaselku Chiout. Tu zavijemo desno do izhodišča.

Časi: Pleziche–konec ceste pri Rio Saline 1.15 h
Rio Saline–odcep grape Livinal Lung 1 h

Grapa Livinal Lung–polica 2 h

Polica in greben–vrh 2–3 h

Sestop 4 h

Skupaj 10–11 h

Sezona: Kopna sezona od julija do oktobra.

Vodnik: Gino Buscaini: Alpi Giulie Italiane e Slovene. Milano, 1974.

Zemljevid: Alpi Carniche Orientali Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000.

Vzpon: Podan v članku.

Sestop: Po smeri vzpona.

stopnjo. Desimon je bil eden obetavnejših mladih tržaških plezalcev z začetka 30. let prejšnjega stoletja. Poleg prvenstvene grabe grebena sulic je preplezal za tisti čas skrajno težko smer Solleder-Lettenbauer v Civetti (VI), dejanje, ki ima še danes svojo težo. Opravil je več prvenstvenih vzponov v Zahodnih Julijcih (severovzhodni raz Strme peči, Ciastelat s severa) in v Furlanskih Dolomitih (jugovzhodna stena Terze Grande, severna stena Campanila di Val Montanaia). Med njegovimi podvigi najdemo tudi lažje smeri, ki so danes priljubljen cilj izurjenih gornikov. Takšna smer je severni greben Cime dei Preti (Via dei Triestini). Le šest dni po prečanju Grebena sulic, 21. avgusta 1932, je Desimon omahnil v severnem razu Gamsje matere, v smeri Deye-Peters, ko je poskušal opraviti prvo uspešno ponovitev te smeri. V njegov spomin so tržaški alpinisti pod Jalovcem postavili majhno kočo "Rifugio Desimon", današnje planinsko zavetišče Pod Špičkom. ●